Világ-egyetem

A Kulturtrade Kiadó 1994-ben egy olyan könyvsorozat kiadását kezdte meg, amely a világ huszonhat országában egy időben jelenik meg. A sorozat a természettudomány mostani állását, művelőinek jelenlegi ismereteit mutatja be, azzal a csöppet sem titkolt céllal, hogy a hagyományosnál korszerűbb természettudományi szemléletet honosítson meg.

Az európai kultúra ismert természetképei közül mára egy sem maradt, amelyik maradéktalanul megfelelhetne a modern ember igényének, s egyik sem alkalmas arra, hogy segítséget adjon a bioszféra-krízis megoldásához. *Juhász Nagy Pál* a legelsők között mutatott rá, hogy bizonyosan a természetképek és a tudatformák historikus viszonyán belül kell e helyzet okát keresnünk, s mindenekelőtt emberi gátlástalanságunkkal és felelőtlenségünkkel kell szembenéznünk. Ahhoz, hogy újjárendezzük az ember és a természet kapcsolatát, már nem elegendő, hogy – *Lovelock* Gaia-ja megjelenésével – tudatosultak azon érvek, amelyek mentén meghatározódnak az emberi faj érdekei. Mert hiába is érvelünk az evolúció értékeinek fontossága vagy az értékőrzés mindenekelőttisége mellett s annak érdekében, hogy a természetet plurális megközelítést igényel – ha egyelőre az egyes társadalmak úgy tartják, hogy a természet megőrzése kizárólag a természettudományok és művelőinek feladata.

A szemléletváltás szükségességére egyébként a természettudomány jelesebb képviselői is rájöttek, s ők azok, akik elsőként kezdték hangsúlyozni, hogy „a természet ismerete korántsem lehet csak a természettudományok privilégiuma".

Mindemellett azonban egyre többen hajlandók felajánlani egy-egy olyan természetszemléletet, amelyben a tudomány és a köznapiság érdekei egymás mellett helyezkednek el, s az egyik sem igyekszik – semmilyen formában – elsőbbségre törni.

Az indulásakor *Szentágothai János*, halála után pedig *Láng István* által főszerkesztett magyar változatú könyvsorozat egyszerű ismeretterjesztő könyveket kínál az olvasóknak. Ez az „egyszerűség" azonban nem jelenti a nálunk egyébként előszeretettel folytatott „tudományos ismeretterjesztés giccses változatát", sem pedig az alacsony szakmai, illetve nyelvi színvonalat. A könyvsorozat gondozói szakterületükön méltán ismert tudósokat kértek fel saját témájuk közérthető formában történő feldolgozására, miközben egyikük sem adja fel sem a tudományos mélység, sem az alaposság követelményét. Így aztán például saját kutatásairól és az antropológia időszaki állásáról *Richard Leakey* számol be, vagy az élet keletkezésének lehetőségeiről a génkutató *Richard Dawkins*. Cseppet sem ismeretlenebb és színvonalatlanabb nagyság azonban a természet mintáiról, a formális gondolati rendszerekről értekező *Ian Stewart*, a világegyetem keletkezését ismertető *John Darrow*, vagy a periódusos rendszer képzeletbeli birodalmában idegenvezetősködő *P. W. Atkins*.

Ha egy valódi tudós az ismeretterjesztés területére merészkedik, nem feltétlenül jelenti azt, hogy kikopott a tudósságból. Sokszor kizárólag arról van szó, hogy rájött, saját tudományán túl – valamilyen tudományok közötti/feletti helyen – kell keresni azt a természetképet és -magyarázatot, amelyre a saját maga és a természet megtartása érdekében az emberiségnek igénye van. Még egyszerűbben fogalmazva: arra ébredt rá, hogy a tudomány, amelyet Juhász Nagy Pál „szisztematikus faggatás"-nak mond, elvileg bármire alkalmazható.

Persze a könyvsorozat – az első főszerkesztő szavaival élve – arra is vállalkozik, hogy „bepillantást nyújtson a bennünket körülvevő világba, s mindenki egyetemé-

nek tankönyveiként adja közre a modern természettudományok legújabb eredményeit s az általuk sugallt korszerű világképet, hogy feltáruljon a hazai olvasók előtt is a VILÁGEGYETEM".

Rendkívül fontos ténye a sorozatnak a kitűnő szerkesztés, amelynek gondja volt arra is, hogy minden kötet végére odakerüljön a bibliográfia és a további olvasmányok jegyzéke, valamint a név- és tárgymutató mellé a hozzáférhető magyar nyelvű irodalom.

A tizennégy kötetesre tervezett sorozat foglalkozni kíván az emberi szexualitás történetével éppúgy, mint a számítógépek jövőjével, a mesterséges és az emberi intelligenciával, a társadalmi váltásokkal és alkalmazkodással, vagy éppen az idő kezdetével.

A sorozatban eddig megjelent kötetek: *Atkins, P. W.: A periódusos birodalom (Utazás a kémiai elemek földjére); Barrow, John: A világegyetem születése; Davies, Paul: Az utolsó három perc; Dawkins, Richard: Folyam az édenkertből (Darwinista elmélkedések az életről); Leakey, Richard: Az emberiség eredete; Stewart, Ian: A természet számai (A matematikai képzelet irreális realitása).*

Géczi János

7szín világ

Szabados Árpád műsora kazettán

A 7szín világ című képzőművészeti műsor másfél éve megy a televízióban, egyidőben kéthetenként, majd havonta. Több előző tévéműsor után (Rajzolj velünk; Varázsolló; Játék a GYIK Műhelyben) Szabados Árpád most találta meg azt a nyelvet, amellyel a legkönnyedébben és legvizuálisabban beszélhet – gyerekeknek és felnőtteknek egyaránt – a képzőművészetről, és művészethez való viszonyról.

Néhány forgatáson részt vettem, s láttam, a felnőttek milyen izgalommal figyelték a gyerekeket. Kíváncsiak voltak, mi lesz a sok pacsmagolásból, tépdesésből, hajtogatásból, kötözgetésből. A forgatókönyvet Szabados Árpád írja, ő készíti fel a gyerekeket, ő rendezi és vágja, montírozza a műsort. (Munkájában minden segítséget megkap a televízió munkatársaitól.) Az eddigi gyerekműsoroknál mindig láttam a gyerek felkészítése, valamint az operatőr és a rendezés stílusa közti különbséget. Most egységes a stílus. Ez az önazonosság ugyanakkor nagy szabadságot engedélyez, rugalmasságot és játékosságot a modern művészeti anyag kezelésében. Könnyedén beszélnek ezek a 15 perces műsorok a szobrászatról, fényről, tükrözésről, érzékenységről, véletlenről, balatonalmádi nyaralásról, papírról, dobozolásról, rajzolásról. (Ezek a témák a kiválasztottak az eddigi húsz műsorból.)

A szobor. Téglafigurák épülnek fel és omlanak le nagy gyorsasággal. A jó televíziós trükkfelvétel megengedi, hogy értelmeződjön a látvány. Miből is építkezünk? – kérdezik egymást a gyerekek. A körülöttünk lévő dolgokból, északon jégből, délen levélből – így az egyik gyerek. Elemekből – mondja a másik. Szoborépítésbe kezdenek, agyag-, papír- hulladékelemekből. *Kassák* képépítményei, *Malevics* és *Smith* munkái illusztrálják a munkálkodást. Ezután az egyensúly, a kompozíció megmagyarázása következik, ami igen nehéz feladat ilyen rövid műsorban, de azt hiszem, sikeres volt. Az elemek áthelyezésével más tartalom jön létre, idáig jutnak a gye-